

آمادگی دفاعی با رویکرد اصل ۱۵۱ قانون اساسی

با تأکید بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران

رمضان حسینی پناه^۱، حسین جوان‌آراسته^۲، حجت‌الله ابراهیمیان^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۱۹

چکیده:

در این پژوهش انواع جنگ نرم شامل تهاجم فرهنگی شیخون فرهنگی و در نهایت ناتوی فرهنگی براساس اصل آمادگی دفاعی با توجه به اصل ۱۵۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی و تبیین قرار داده شده است. استکبار همواره بدنبال روشهایی بوده تا بتوانند اهداف پلید خود را در مقیاس جهانی پیاده نماید. نظام سلطه که هرگز از عصیان‌گری و سرکش خود دست بر نداشت، آقایی و برتری خود را بر جهان حفظ و برای به کرسی نشاندن اهداف پلید خود از هیچ جنایتی و با هر هزینه‌ای کوتاهی نمی‌کند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد نظام سلطه برای تحقق اهداف شوم منطقه‌ای، و جهانی رویکرد خود را عمدتاً به سمت و سوی جنگ نرم سوق داده و در سالهای اخیر توانسته موفقیت‌های چشم‌گیری از این رویکرد تحصیل نماید، نظام سلطه ضمن آمادگی برحفظ توانمندی خود در جبهه نظامی و یا جنگ سخت از یک‌سو، و از دیگر سو با گذشت زمان و تغییرات ژئوپلیتیک در خاورمیانه و دیگر نقاط جهان و هم‌چنین تغییر روشها و اقدامات تدافعی کشورها در برابر تجاوزات دیگر کشورها و ساخت انواع سلاحهای مدرن و هم‌چنین بیداری ملتها و تحقیر نظام سلطه در جهان؛ لذا ادامه تجاوز بخاطر هزینه مادی و تلفات جانی سربازان، کاربرد خود را از دست داده و به انواع جنگ نرم شامل «تهاجم فرهنگی، شیخون فرهنگی و ناتوی فرهنگی» تبدیل شده. این تحقیق با استفاده از شیوه تحلیلی-توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته است.

واژگان اصلی: آمادگی دفاعی، استکبار، شیخون فرهنگی، جنگ نرم، تهاجم فرهنگی.

۱. دانشجوی دکتری حقوق عمومی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

۲. دانشیار گروه حقوق پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ایران. (نویسنده مسئول)

۳. استادیار گروه حقوق عمومی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

مقدمه

یکی از حوزه‌های مهم و حیاتی در تأمین امنیت، دفاع و حفظ منافع ملی هر کشوری، حوزه دفاعی و روش‌های بازدارندگی تهدیدات مختلف دشمن است. در عصر کنونی و بویژه شصت سال اخیر استکبار شرق و غرب با استفاده از تهدیدات و ایجاد ترس و رعب و وحشت همواره به فکر تسلط بر منافع دیگر کشورها و بویژه کشورهای دارای بنیه ضعیف بوده‌اند تا بدینوسیله به اهداف خویش دست پیدا کنند. آمادگی برای دفاع از کشور در هنگام خطرات احتمالی و توسل به قدرت نظامی در مقابله با خطرات، اولین اقدامی است که دولت‌ها انجام می‌دهند. حفظ آمادگی قوای مسلح در مقابل تهدیدات دشمنان از دغدغه‌های همیشگی دولت مردان بوده است. اکثر کشورهای دنیا برای حفظ آمادگی نیروهای خود به تجهیز آنان با ابزارها و تجهیزاتی بسیار پیشرفته و به زور متوسل می‌شوند. این رویکرد اکنون دست خوش تغییراتی اساسی شده و در جنگ‌های اخیر آمریکا در عراق و سوریه، افغانستان و یا لبنان و حماس با رژیم اشغالگر قدس نشان از گفتمانی جدید و نو در عرصه نظامی‌گری بوجود آمده است. شبیخون فرهنگی، تهاجم فرهنگی و ناتوی فرهنگی همگی در قالب جنگ نرم توسط نظام سلطه در بسیاری از کشور در حال اجراست. در این تحقیق به انواع روش‌های تهاجم دشمن بوسیله جنگ سخت و جنگ نرم و مشتقات آن پرداخته خواهد شد.

اصل ۱۵۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

اصل ۱۵۱ در واقع مجوزی است که رسماً به ارکان نظامی و دولت اجازه می‌دهد برای حفظ وصیانت از انقلاب اسلامی و جغرافیای کشور ایران در مقابله با دشمن خود را مجهز به تجهیزات نظامی و دفاعی نموده و متناسب با اهداف و تجهیزات و نیات دشمن مقابله لازم و تمهیدات مقتضی را انجام دهد.

الف- آمادگی دفاعی

آمادگی دفاعی از جمله اموری است که برای هر کشور و حکومت سیاسی در آن جزو اولویت‌های اول و بدون قید و شرط محسوب می‌گردد، در این خصوص رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای آمادگی و هوشیاری را لازمه هر مسلمانی دانسته و تأکید دارند مسلمان آن نیست که بنشیند تا خطر او را غافلگیر کند بلکه به حکم آیه قرآن که فرموده

«واعدولهم ما استطعتم من قوه ومن رباط الخیر» خود را از پیش در حد اعلا می توان آماده می کند. ما به خصوص به خاطر تهدیدهایی که نظام جمهوری اسلامی همواره پیرامون خود داشته و امروز هم دارد باید این حکم «اعدوا» رابه معنای دقیق کلمه بفهمیم. عمل کنیم. از نظر نظامی در درجه اول ارتش و سپاه و سپس آحاد مردم باید آمادگی داشته باشند. چون وظیفه ارتش و سپاه از لحاظ سازمانی این است لذا می گوئیم در درجه اول قرار دارند. (بیانات سال ۱۳۶۹) بنابراین آمادگی و حفظ هوشیاری از مهم ترین راهبردهائست که باید در سطح عالی و متناسب با تهدیدات وجود داشته و بکار گرفته شود.

۱- تجهیزات دفاعی، سرمایه است نه هزینه

یکی از مهمترین و اساسی ترین اصل در آمادگی دفاعی، داشتن ابزارها و تجهیزات نظامی است. چنان که قرآن کریم در ادامه آیه ۶۰ سوره انفال، نافع بودن سرمایه گذاری و تقویت بنیه دفاعی را برای جامعه این چنین میفرماید: «... وَ مَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ أَل تَطْلُمُونَ» (سوره انفال، آیه ۶۰)؛ «... و هر چیزی در راه خدا خرج کنید پاداشش به خود شما باز گردانیده می شود و بر شما ستم نخواهد رفت».

بنابراین در جامعه اسلامی هزینه کردن در امور دفاعی و تقویت قدرت نظامی را هرگز نباید به حساب هزینه آورد زیرا داستان آن مانند تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش است. درست است که هر دوی پرهزینه بوده و در ظاهر بخش عظیمی از منابع مالی جامعه را به خود اختصاص میدهد اما با نگاه عمیق به موضوع در می یابیم که این هزینه ها با منفعتی چندبرابر از اصل هزینه به صورت اقدامی سرمایه ای به جامعه باز میگردد. لذا در اسلام سرمایه گذاری در تأمین و ارتقای ابزارهای جنگی سربازان به بهترین و بالاترین تجهیزات قابل ارج نهادن بوده و در واقع سرمایه گذاری برای کشور و امنیت آن است و منافع آن عاید کل جامعه نیز می شود.

لذا در می یابیم که فرمان حضرت امام در سال ۱۳۶۴ نسبت به تشکیل نیروهای سه گانه (هوایی، دریایی و زمینی) در سپاه پاسداران در جهت دفاع از میهن بوده است. حضرت امام (ره) در این حکم به فرمانده کل سپاه دستور میدهند: «شما مأموریت دارید هر چه سریعتر سپاه پاسداران را مجهز به نیروهای هوایی و دریایی قوی نمایید». (امام خمینی، ج ۱۹: ۲۲۸) این فرمان نه تنها سبب ایجاد اعتماد به نفس و تقویت اراده عظیم و روحیه رزمندگان اسلام

گردید، بلکه باعث تقویت سپاه اسلام و انجام عملیات والفجر ۸ و فتح فاو شد که از نظر نظامی در ردیف پرارزشترین عملیاتهای منطقه ای جهان به حساب می‌آید (دقیقی، ۱۳۷۸: ۲۰۵)

۲- آمادگی دفاعی متناسب با منطقه جغرافیائی

در بروز جنگها معمولاً طرفی پیروز نبرد بوده که براساس موقعیت های حاکم بر محیط، نوع تهدیدات و استفاده از قابلیت های کلیدی و برجسته و کار آمد نیروهای خودی عمل نموده و با توجه به موقعیت سوقالجیشی و نوع جغرافیای منطقه خود نسبت به فناوری تجهیزات مورد نیاز و نیروهای متناسب با آن را جذب نماید. در جنگ‌های اخیر منطقه خاورمیانه و بویژه جنگ تحمیلی هشت ساله رژیم بعثی علیه کشور ایران، این تجربه کسب شده است که امریکا به علت عدم رعایت پارادیم‌های حاکم بر جنگ خود باینکه از نظر نظامی برتری مطلق داشته اما شکست را پذیرا شده است. و نیروی ضعیف‌تر بدلیل درک بهتر از شرایط خود در همان جنگ یا پیروز شده و یا اینکه از متلاشی شده نیرو و ارتش خود جلو گیری نماید. بطور مثال امریکا در جنگ مرحله دوم که در خلیج فارس براه انداخت در ابتدا پیروز گردید ولی در ادامه جنگ این موفقیت و پیروزی برای او تحصیل نشد تا نتایج سیاسی که مدنظر داشت در عراق پیاده گردد. لذا هر کشور باید براساس فیزیک منطقه خود وبا تحلیل سناریوهای متعدد برای هرمنطقه تنش‌زای خود درک نیروهای نظامی را از وقایعی که در آینده محتمل است را باید بالا ببرد. شکی نیست که بالا بردن آمادگی براساس این نظریه کارآمدی و موفقیت نیروها را در نبرد دوچندان می‌کند.

ب- دفاع مشروع

۱ - مفهوم دفاع مشروع

دفاع مشروع یا قانونی در حقوق داخلی و حقوق بین‌الملل، دو معنای متفاوت اما نزدیک به هم دارد. در حقوق جزای داخلی، دفاع مشروع به عنوان یکی از عوامل توجیه‌کننده جرم چنین تعریف گردیده است: عمل کسی در مقام دفاع از خود یا دیگری مرتکب فعلی شود که در شرایط دیگر جرم است، پسندیده محسوب می‌گردد. (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۱: ۳۰۹)

هم چنین در قوانین حقوق بین‌الملل، دفاع مشروع حقی است که کشورها براساس آن می‌توانند از خود در مقابل حمله مسلحان با واکنش نظامی به فوریت و با هر وسیله ممکن

متوسل به زور شده و از خود دفاع نمایند. (ضیائی بیگدلی، ۱۳۹۰: ۴۹۳) در حقوق بین‌الملل، همانند دفاع مشروع در حقوق داخلی بوده که در نبود فرصت برای توسل به قانون به قربانی تجاوز حق دهد تا به فوریت با توسل به زور به دفاع از خود و سرکوب تجاوز پردازد. (امین زاده، ۱۳۸۱: ۶۹).

بنابراین دفاع مشروع در حقوق بین‌الملل را می‌توان به وضعیتی اطلاق کرد که براساس آن به کشور مورد تجاوز مسلحانه حق می‌دهد تا به فوریت در مقام تهاجم مسلحانه کشور یا کشورهای دیگر با هر وسیله ممکن، حتی اگر مخالف حقوق بین‌الملل هم باشد، متوسل به زور شده و با دفاع از خود، دشمن تجاوزگر را سرکوب کند (ضیائی بیگدلی، ۱۳۷۰: ۳۳) از مطالب فوق این نتیجه عاید می‌گردد که دفاع مشروع حقی است که باید در مقابل تجاوزی که صورت پذیرفته اعمال و باید بصورت فوری انجام گردد. مثلاً در مقابل تجاوز یک کشور متجاوز به کشور دیگر حق کشور مورد تجاوز قرار گرفته این است که فوراً و به هر نحو مقتضی از مردم و سرزمین و حکومت خودبها هر وسیله متعارفی دفاع نماید.

پ- شرایط دفاع مشروع

۱- ضرورت

اولین شرط اعمال دفاع مشروع ضرورت (necessity) است، به این معنی که به دلیل نبود هیچ نوع جایگزین دیگری لزوماً زور در برابر زور باید به کار برده شود. گاه در شرایط خاص ممکن است که امکان توسل به راه‌های مسالمت آمیز وجود داشته باشد، ولی باید در نظر داشت که ممکن است طی مراحل صلح آمیز زمان زیادی را طلب کند و در این فرصت مهاجم از ثمرات تجاوز خود بهره مند شده باشد و یا زمانی که جان اتباع دولت مورد تجاوز در معرض خطر است و لزوماً باید فوراً اقدام گردد (محمدعلی پور، ۱۳۷۹: ۱۰۰)

در سی و یکم شهریور ۱۳۵۹ رژیم بعث عراق بدون مقدمه قبلی و براساس خوی وحشی‌گری خود اقدام به شروع جنگی نابرابر بر علیه ملت ایران نمود و با هجومی ناجوانمردانه به شهرهای خرمشهر و دیگر شهرهای مرزی، با ایجاد وضعیتی جنگی ضرورت، ایجاب نمود تا ملت و دولت ایران در برابر این تهاجم از خود دفاع نماید.

۲- تناسب

تناسب داشتن، یکی از مهم‌ترین شرایط اجرای دفاع مشروع است یعنی اینکه اقدام دفاعی باید متناسب با حمله نظامی ای باشد که سبب اجرای حق دفاع مشروع شده است. هدف دفاع مشروع، باید دقیقاً خاتمه دادن به این حمله نظامی باشد. (امین زاده، ۱۳۸۱: ۸۰)

شرایط دفاع مشروع

برای فهم تناسب دفاع با حمله، دفاع باید در حد حمله باشد. یعنی اینکه اگر دشمن با سلاح متعارف جنگی تجاوز را شروع نمود در مقابل او نباید از سلاح غیر متعارف و یا ممنوعه استفاده نمود. دفاع از میهن در بدو شروع جنگ تحمیلی هشت ساله براساس مقابله با دشمن و شکست آن صورت گرفت و تصور اینکه، تهاجم دشمن به جنگی فرسایشی مبدل بشود در دستور کار نبود، بلکه هدف پشیمان کردن متجاوز و پایان بخشیدن به این جنگ نابرابر و دفاع مطرح بود. لذا گرچه تناسب ادوات جنگی و مدرنیزه بودن ارتش بعث عراق نسبت به ایران بسیار فاحش بود اما در مقابل ایمان و اعتقادات دینی و شهادت طلبی نیرهای ارتشی و سپاهی و مردمی بسیج، این عدم تناسب را نه تنها جبران کرد بلکه باعث شد تا ارتش مجهزی که با پشتیبانی دهها کشور بزرگ دنیا پشتیبانی می شد در همان ابتدای شروع تجاوز زمین گیر و سپس شکست‌های سلسله وار را نصیب آنها نماید.

۳- فوریت:

حقوق دانان ایران تنها به ذکر پاره ای موضوعات و ابعاد دفاع مشروع، آنهم به تبعیت از غرب و ترجمه‌ی متون آنها پرداخته‌اند. برخی از نویسندگان، قتل را تنها در مقام دفاع از حمله به جان یا عرض موجه میدانند و حتی در مقام دفاع از مال تنها زمانی قتل را موجه میدانند که تهاجم به مال مدافع توأم با عنف و آزار و تهدید باشد (اردبیلی، ۱۳۸۱، ج ۱: ۶۸) این، دیدگاهی کاملاً سخت گیرانه بوده و قتل در شرایط غیرتهاجمی را موجه نمی داند. برخی از نویسندگان، قتل را تنها در مقام دفاع از حمله به جان یا عرض موجه میدانند و حتی در مقام دفاع از مال تنها زمانی قتل را موجه میدانند که تهاجم به مال مدافع توأم با عنف و آزار و تهدید باشد (اردبیلی، ۱۳۸۱، ج ۱: ۶۸) این، دیدگاهی کاملاً سخت گیرانه بوده و قتل در شرایط غیرتهاجمی را موجه نمی داند.

طبق این شرط دفاع باید بلافاصله پس از وقوع حمله آغاز شود. البته این بدان معنا

نیست که حتماً ظرف چند روز پس از شروع حمله آغاز گردد، زیرا انتقال امکانات و تجهیزات منطقاً مدت زمانی لازم دارد، ولی این زمان باید تحت شرایط مورد مربوطه توجیه گردد (محمدعلیپور، ۱۳۷۹:۱۰۲) در بدو شروع جنگ تحمیلی در کشور ایران، شرایطی بوجود آمد که فوریت دفاع مشروع در برابر دشمن بعثی مشهود و قطعی بود، جلوگیری از پیشروی و ادامه تجاوز دشمن، بعنوان وظیفه ای دینی برای مردم ایران و براساس فتوای مراجع دینی مبنی بر واجب کفائی بودن دفاع از میهن باعث شد سیل نیروهای مردمی به کمک نیروهای ارتش و سپاه عازم مناطق نبرد گردد.

بنابراین اگر دولت «الف» با اقدامی خصمانه و مسلحانه قریب الوقوع (فوری) از سوی دولت «ب» -اقداماتی غیرعادی، مانند نقل و انتقال ادوات نظامی در مرزها و افزایش تعداد مرزبانان و استقرار نیروهای نظامی متعدد و مجهز- مواجه گردد، لاجرم این ضرورت حاصل می گردد که دولت «الف» به فوریت به دفاع مشروع پیش دستانه علیه دولت «ب» متوسل گردد. البته، این اقدام دولت اسلامی خود یک جهاد تدافعی است؛ زیرا که، دولت اسلامی در پی اقدامات غیرعادی و غیر مسالمت آمیز و تجاوزکارانه طرف مقابل متوسل به این اقدام شده است. (محمد علی پور، ۱۳۷۹:۱۰۱).

ت- دفاع مشروع از دین و سرزمین مسلمین

در حوزه اسلام و دفاع از سرحدات ممالک اسلامی، قرآن دفاع را حق مشروع در برابر ظلم، تجاوز و تبهکاری معرفی نموده و جنگ را به عنوان یک وسیله دفاع مجاز می داند، چنان که می فرماید: «به کسانی که جنگ بر آنان تحمیل شده رخصت [جهاد] داده شده است، چرا که مورد ظلم قرار گرفته اند و البته خدا بر پیروزی آنان سخت تواناست» (حج/۳۹)

نکته قابل توجه و مهم در ماهیت بشر دوستانه بودن اهداف جهاد این است که قرآن با وجود توصیه و تأکید در استفاده از حق مشروع دفاع در برابر تجاوز دشمن (که به زبان حقوقی از آن به دفاع مشروع تعبیر می شود)، از زیاده روی، تجاوز و خشونت های بی دلیل منع می کند. چنان که می فرماید: «و در راه خدا با کسانی که با شما می جنگند، بجنگید ولی از اندازه در نگذرید. زیرا خداوند تجاوزکاران را دوست نمی دارد» (بقره/۱۹۰)

در دین اسلام همیشه شروع کننده جنگ از سوی دشمن متقابل بوده و جبهه اسلام اقدام به شروع جنگ ننموده. در واقعه کربلا هم امام حسین (ع) و اصحابش شروع کننده جنگ نبودند. بلکه

عمر سعد اولین تیر را به سوی لشکر حسینی پرتاب می‌نماید و میگوید: نزد عبیدالله گواهی دهید من اول کسی بودم که تیر را پرتاب کردم. در جنگ تحمیلی هشت ساله دولت عراق با ایران دولت عراق آغاز کننده جنگ بود. لذا از آنجائی که اسلام با جنگ و کشتار مخالف است همواره از آغاز هر جنگی امتناع نموده و همیشه در حالت تدافعی قرار دارد.

در دین اسلام نیز روایات فراوانی در خصوص مشروعیت دفاع در مقام حفظ جان و مال و ناموس و ... بیان شده است. محمد بن زیاد جبلی از حضرت امام حسین (ع) نقل می‌کند که فرمودند: رسول اکرم (ص) فرموده است: من قتل دون عقال فهوشهید یعنی هر کس برای دفاع از مال خود کشته شود، شهید محسوب میشود. (شیخ حر عاملی، ۱۴۰۹: ۱۲۰)

مقصود نهایی از این حدیث آن است که دفاع از جان و ناموس یا همان دفاع مشروع در شرع اسلام مجاز است تا آنجا که اگر کسی در این راه کشته شود، شهید محسوب می‌گردد. از این احادیث چنین برداشت میشود که وقتی شخصی در مقام دفاع مشروع شهید محسوب میشود، بنابراین به طریق اولی دفاع وی مشروع بوده و ضمن اینکه یک حق محسوب می‌گردد بلکه دارای اجر و ثواب اخروی نیز خواهد بود.

ث- انواع جنگ نرم

۱- جنگ نرم

جنگ به معنی عام نفی صلح است. جنگ نیز دو بعد سخت افزاری و نرم افزاری دارد. جنگ سخت افزارانه یعنی هجوم، اشغال یا ضربه زدن به منابع مادی قدرت یک ملت (مثل سرزمین، جمعیت، منابع طبیعی، صنایع، تکنولوژی و نیروهای مسلح) و جنگ نرم بعد دیگر جنگ است یعنی هجوم، ضربه زدن و نابود نمودن منابع معنوی قدرت یک ملت (مانند فرهنگ، علم، ایدئولوژی، دین و اعتقادات، روحیه ملی و اعتماد به نفس و ...) میباشد. جنگ نرم شامل هر گونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای که جامعه هدف یا گروه هدف را بدون درگیری نظامی و گشوده شدن آتش، رقیب را به انفعال وا میدارد. (ماه پیشانیان، ۱۳۸۱: ۷۴-۵۷)

در هر کشوری ممکن است دونوع جنگ به وقوع بپیوندد ۱- جنگ سخت (فیزیکی) ۲- جنگ نرم (فضای مجازی رسانه‌ای و ماهواره‌ای) درجنگ سخت یا فیزیکی دشمن از راه زمینی، هوایی و دریائی تعرض خود را آغاز میکند و کشور موردتهاجم به تبع تهدیدات فیزیکی دشمن، و متناسب با آن تهدیدات، از خود دفاع لازم را انجام میدهد. گاهی دشمن از طریق فیزیکی،

توانمندی لازم، برای ضربه زدن به اهداف خود را نداشته و یا این نوع اقدام تأثیر لازم را ندارد، لذا از راه دوم وارد جنگ با کشور مورد نظر میشود که جنگ نرم نام دارد. در این جنگ از سلاح و هجوم و فتح سرزمین خبری نیست بلکه به فرهنگ و عقاید و باورهای یک کشور هجوم برده میشود و از این راه بهتر و بیشتر به اهداف خود میرسد. با حداقل هزینه حداکثر نتیجه را بدست می آورد. استکبار تاکنون در کشورهای مختلف و با عناوین مختلف از جمله، انقلاب مخملی و بفرموده رهبر انقلاب اسلامی در قالب تهاجم فرهنگی صورت می پذیرد و بسیاری از کشورهای اسلامی و غیراسلامی، و مرتجع و وابسته به استکبار تاکنون نتوانسته اند در مقابل ضربات سهم گین این نوع تهاجمات غربی دوام و استقامت لازم را بنمایند و به ناچار، فرهنگ منحط غرب را جایگزین فرهنگ خود و یا در کنار فرهنگ خود پذیرفته اند؛ اما در کشورهائی مانند ایران و یا مشابه، بخاطر اینکه اسلام و سیره ائمه اطهار و فرهنگ ایثار و شهادت را الگوی خود قرار داده، دشمن نتوانسته از این سپر ایمنی نفوذ کند، زیرا فرهنگ ایثار همانند حائلی کمان شکل بر فضای کشور بوده و از ورود هر نوع تهدید جلوگیری میکند.

۲- تهدید نرم

تهدید نرم مؤثرترین، کارآمدترین، کم هزینه ترین و در عین حال خطرناک ترین و پیچیده ترین نوع تهدید علیه امنیت ملی یک کشور است. تهدید نرم عملی شده در پایان روحیه ملی و مقاومت را نابود می کند. تهدید نرم یعنی لطمه زدن یا کاهش ضریب امنیت (مادی یا معنوی) یک ملت کشور میباشد. تهدید سخت افزارانه امنیت علیه منابع ملموس قدرت (مادی (یک کشور مانند مردم، سرزمین، منابع و نیروهای مسلح بروز می کند. در حالی که وقتی بحث از تهدید نرم علیه امنیت یک کشور میشود یعنی تهدید علیه منابع غیر ملموس قدرت) معنوی (یک کشور مانند سیستم سیاسی، فرهنگ، ایدئولوژی، اعتقادات و دین شکل گرفته است. تهدید حالت بین صلح و جنگ است. (نائینی، ۱۳۸۷: ۳۰۲)

برای شکل گرفتن هر جنگی معمولاً رجز خوانی ها شروع میگردد. نظام سلطه برای اینکه بتواند کشور مقابل خود را قبل از هر اقدامی سست نماید ابتدا به تهدید نرم روی می آورد و با این تهدیدات گاهاً جبهه مقابل از میدان خارج و یا متزلزل می گردد.

ج- جنگ نرم اولویت اول نظام سلطه

همانطوریکه پیش‌تر بیان شد، امروزه به دلیل رشد و استقلال کشورها در زمینه‌های مختلف و بویژه تولید و تجهیز ادوات نظامی، ورود به جنگ سخت در دستورکار دوم ابرقدرتها قرار دارد، زیرا جنگ سخت هزینه فراوان داشته و نیروهای انسانی تلفات نامعلومی دارند. لذا در صورتی که بتواند از طریق جنگ نرم کشور مورد نظر خود را مرعوب نماید دیگر از توان نظامی استفاده نمی‌کند و جنگ نرم به عنوان اولویت اول مطرح می‌گردد.

در عصر کنونی، نفوذ از طریق فرهنگ‌ها بهترین روش برای ایجاد سلطه بر کشورها است؛ بنابراین برای کشورهای مورد تهاجم واقع شده و یا در معرض تهاجمات فرهنگی، با ارزش‌ترین و مؤثرترین نوع دفاع در مقابل هجمه دشمن، اقتدار و دفاع اصولی در حوزه فرهنگی است؛ زیرا از یک طرف اقتدار اصول فرهنگی، زمینه استقلال در سایر بخش‌ها را فراهم می‌کند و از طرف دیگر فرهنگی که مبتنی بر ارزش‌های الهی و متکی بر تفکر و تعقل و همراه با فضیلت‌های اخلاقی همانند فرهنگ ایثار باشد، در مواجهه با سایر فرهنگ‌های غیره هیچگاه احساس ضعف و ناتوانی نمی‌کند. در واقع فرهنگ به عنوان پایه و بیس کار، زمینه اقتدار در دیگر بخشها را هموار می‌کند. سوابق نشان می‌دهد در مکتب تشیع، فرهنگ ایثار و شهادت از محکم‌ترین استوانه‌های است که حکومت دینی میتواند با تکیه به آن به اهداف مختلف خود در راه تحقق آرمانهای اسلامی موفق بشود. فرهنگ‌های گوناگونی که در دنیای کنونی بر اکثر نظامها حاکم است، ماهیتی غیر اسلامی دارند و از آنجائیکه فرهنگ آنها فرهنگی نیست که بتواند همانند فرهنگ ایثار و شهادت با تکیه بر دین مبین اسلام، دیگر امورات حکومتی را هموار و تراز نماید لذا در مصافهای پیش آمده برای آنان، ایثار و از خودگذشتگی مادی و بذل مال و جان در راه خدا و تحقق اهداف دین اسلام و جهاد و پیکار با دشمن در دستور کار قرار ندارد؛ بلکه راه حل نهایی برای آنان، پیروی از سنت‌های کلاسیک و روشهای رایج در دنیای مادی کنونی دنبال می‌شود. لذا این جوامع قرن‌هاست که جامعه‌ای بی‌روح و پژمرده هستند و اکنون یا به بن رسیده و یا انتهای راه قرار داشته و به پوچی گری رسیده‌اند. و به عکس در جوامع اسلامی که دین آنها اسلام و فرهنگ آنها فرهنگ غنی ایثار و شهادت است، تقریباً در تمامی شئون الگوبرداری عملی از این فرهنگ در دستور کار قرار دارد، لذا فرهنگ ایثار و شهادت در هر موضوعی سعی دارد با استفاده از مقتضیات روز با آن موضوع

برخورد و راه حل ارائه نماید، فرهنگ ایثار همواره از ظرفیت‌های پویا و کاربردی برخوردار است و در جامعه همواره پویائی و نشاط، ساری و جاری است.

چ - ناتوی فرهنگی

ناتوی فرهنگی به دنبال تسخیر مرزهای جغرافیایی کشورها نیست. بلکه ناتوی فرهنگی بدنال تسخیر مرزهای فکری، اندیشه و فرهنگ ملتها و تسخیر باورها، ایدئولوژی و جهان بینی ملت‌ها میباشد. بر خلاف استراتژی ناتوی نظامی که به دنبال تسخیر مرز جغرافیایی، منابع و مراکز مهم اقتصادی- تجاری است. ناتوی فرهنگی کارکردی بلند مدت، پرجاذبه، کم دردسر و کم هزینه دارد. در حالی که ناتوی نظامی کوتاه مدت، خشن و سخت، کم بازده، پر درد سر و پر هزینه است. (رایین، ۲۰۰۶: ۵)

ناتوی فرهنگی به تغییر رویکرد ناتو از کارکرد صرف نظامی به کارکرد دوگانه نظامی فرهنگی از زمان فروپاشی شوروی سابق در سال ۱۹۹۱ اطلاق می گردد و این اصطلاح توسط مقام معظم رهبری و در جمع دانشجویان و دانشگاہیان استان سمنان در تاریخ ۱۳۸۵/۸/۱۸ مطرح گردید. برای اینکه هرکسی بتواند مفهوم ناتوی فرهنگی را بفهمد اینگونه می توان آنرا تعریف کرد که: ناتوی فرهنگی اتحادیه و کنسرسیومی نرم افزاری، رسانه‌ای از اعضای ناتو است که افکار عمومی جامعه هدف را بمباران و باعث تغییر هویت فرهنگی ملل مانند هنجارها، ارزشها، اعتقادات و باورها، سمبل‌ها و نمادهای یک جامعه می گردد.

۱- ماهیت ناتوی فرهنگی

ناتوی فرهنگی مقوله ای جدا یافته از ناتوی نظامی نیست بلکه یکی از مراحل تکامل ناتوی نظامی است تنها تفاوتی که می توان برای آن قائل شد این است که جنبه نظامی یک جزء کوچکی از حرکات استکبار برای اینکه بتواند بدین وسیله آینده خود را تضمین نماید استفاده می کند. در عصر کنونی ناتوی فرهنگی در سطح خرد مثل رسانه همانند سربازی در نظر گرفته می شود. ولی در سطح کلان با رویکرد نظامی به عنوان یکی از لشکرهای نیروی نبرد در نظر گرفته می شود. استکبار یا همان نظام سلطه برای بقای خود و تضمین آینده خود نیاز به اجزائی دارد این اجزاء عبارتند از:

۱- هجوم فرهنگی: این پدیده بیشترین صورتی است که نظام سلطه بدان متوسل میگردد. براساس این اصل پایه‌های اساسی فرهنگی و ایدئولوژی و بنیان نهایی فرهنگی کشورها را مورد حمله قرار می دهد.

۲- هجوم اقتصادی: این اقدام به عنوان مقوم ناتوی فرهنگی محسوب می‌گردد هم به صورت چپاول‌گری و غرارت نمودن ثروت کشورها و هم بصورت وابسته نمودن و سپس تضعیف دولتها برای نیاز اساسی به آنها و ایجاد تحریم‌های فلج‌کننده تادر نتیجه هرچه زودتر به مهلکه نابودی کشانده شوند.

۳- هجوم نظامی: این نوع هجوم به عنوان زمینه‌سازی واقدامی اصلی برای تخریب اساسی فرهنگ کشورها است. تهدیدهای مکرر حمله نظامی بزالی ایجاد زمینه روانی این گونه عملیات‌ها صورت می‌گیرد.

۴- جنگ روانی: این اقدام تسریع‌کننده برنامه‌های فرهنگی و اقتصادی و در مواردی هم نظامی، عمل می‌کند. به کارگرفتن تاکتیک‌های بحران‌سازی مصنوعی در قبال جمهوری اسلامی ایران که نمونه‌هایی از جنگ روانی است به عنوان کاتالیزور ناتوی فرهنگی عمل می‌کند. (فاکس نیوز ۱۳۸۶/۵/۱۵)

۲- اهداف ناتوی فرهنگی

یکی از اهداف اصلی ناتوی فرهنگی به حاشیه راندن فرهنگ ملی و دینی ملت‌هاست. در این مسیر حاکم کردن فرهنگ لیبرال دموکراسی غربی و سلطه آمریکا و اروپا و پس از آن تأمین اهداف و منافع آنها را تحقق خواهد بخشید. در این روش آمریکا و غرب به دنبال به حاشیه راندن الگوی توسعه جمهوری اسلامی ایران است. با طرح اتهام‌های مختلف (تروریسم بودن سیاه‌نمائی نظام اسلامی ضد حقوق بشر و حقوق زنان خواندن و به دنبال سلاح هسته‌ای بودن- ایجاد اختلاف میان مردم و نظام و ...) و تبلیغ مستمر از الگوی توسعه لیبرال دموکراسی و مدل پیشنهادی غربی برای دول اسلامی این حرکت را تکمیل نموده است. (رنجبران، ۱۳۸۸: ۱۴)

با توجه به آنچه بیان شد ناتوی فرهنگی اهداف زیر را نیز دنبال می‌کند.

۱- نابودی هویت ملی جوامع بشری: با تخریب باورهای ملی و دینی و زیر سؤال بردن ارزشهای معنوی این هدف را دنبال میکنند (www.leader.ir).

نظام سلطه برای از بین بردن باورهای دینی مردم و جایگزین نمودن فرهنگ ابتذال و سراسر منحرف خود بجای آن از هیچ تلاش و کوششی و حتی از هیچ نوع جنایتی فروگذار نمی‌کند. آنچه که مهم است استثمار ملتها و دولتها و چپاول آنهاست. و هرآنچه که لازم باشد تا این هدف محقق گردد بدون هیچ نوع مسامحه‌ای انجام می‌گردد. تضییع حقوق ملتها و ضررهای

جانی حاصل از این اقدامات نیز توجیه حقوق بشری پیدا می کند. منافع ملی نظام سلطه اولویت اول قرار می گیرد و هرگونه مخالفت و مواجه شدن با این اهداف از نظر آنها نامشروع و قابل دفاع مشروع است برای به ثمر نشستن اهداف فرهنگی خود از نیروی نظامی در راین راستا بهره می برند و قدرت نظامی در خدمت این اقدام نامشروع قرار می گیرد.

با وجود تلاش های نظامی و سوء استفاده های علنی آمریکا از نفوذ و قدرت سیاسی و تسلیحاتی اش در در دنیا و به خصوص در سالهای اخیر، نتایج بررسیهای انجام شده نشان میدهد که مقامات کاخ سفید نتوانسته اند آن طور که انتظار داشتند در خاورمیانه نفوذ کنند و اینک همچون گذشته از ابزار فرهنگی و رسانه ای و به راه انداختن جنگ سرد برای به بار نشستن اهداف خود استفاده میکنند. (کیهان، ۱۳۸۶/۵/۱۴)

۲- کنترل سر رشته تحولات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورهای هدف: با تیره و تار نشان دادن چهره این نظامها این هدف را پی گیری می کنند. (همان، کیهان) وقتی کشوری مورد حمله نظام سلطه قرار گیرد امپراتوری رسانه، در بست در اختیار آنها قرارو بکار گرفته می شود وموضوعات عادی وجاری آن کشور، بنحوی شیدانه تفسیر می گردد که مردم به راحتی باور خواهند نمودکه واقعیت ها اینگونه است.

۳- سازماندهی و حفظ انسجام تمدن غربی: آمریکا با تجمیع ظرفیت های فرهنگی، تلاش می کند غرب را با خود به صورت یک پارچه متحد نگه دارد و از واگرایی اروپا، ژاپن و کشورهای طرفدار غرب در منطقه جلوگیری کند. به عبارت دیگر تمامی فرهنگها به صورت سلسله مراتبی در زیر مجموعه ای از فرهنگ غرب قرار گیرند. (حبیبی، ۱۳۸۶: ۲۱۶) در این روش غرب با بستن پیمان های داخلی با کشورهای اروپائی و حتی آسیای میانه آنها را متحد خودساخته و خود را امپراتوری فرهنگی جهان جلوه می دهد.

۴- جلوگیری از ایجاد تمدن اسلامی: با ایجاد چند دستگی: تقابل و تضارب و در نهایت جنگ بین قوای اسلامی به جای ایده انگلیسی «تفرقه بیانداز و حکومت کن» ایده «تفرقه بیانداز و نابود کن» را به طور جدی دنبال میکنند. (کیهان، ۱۳۸۶/۵/۲۴)

این ایده همیشه در برنامه دشمن بوده و از آن نتیجه گرفته است. زیرا ایجاد تفرقه نه تنها به ساز و کار پیشرفته وهزینه هنگفت نیاز ندارد بلکه اجرای این روش همیشه در کشورهای دارای حکومت ضعیف و فقدان پایه های مردمی همراه با موفقیت بوده است. ایده تفرقه بیانداز

و حکومت کن روزگاری کاربرد داشت، که ملتها مانند اکنون از بیداری سیاسی برخوردار نبودند. امروزه دسترسی به نتایج ایده جدید «تفرقه بیانداز و نابود کن» بسیار سخت شده است زیرا ملتها بیدارتر و هوشیارتر شده اند لذا در صورت موفقیت به ایجاد تفرقه در بین ملتی، نظام سلطه شاید بعنوان آخرین شانس، به اهداف پلید فرهنگی خود اقدام میکند و می‌داند که شاید باردیگر، هرگز این فرصت برای اوپیش نیاید لذا برای اینکه این زهر سهم آگین با موفقیت بیشتر و بازدهی بیشتر باشد اقدام به نابودی هر آنچه که مانع تحقق اهداف اوست می‌زند.

خ- ابزارهای ناتوی فرهنگ

پیشتر گفته شد که یکی از محورهای اساسی استراتژی اطلاعاتی و ارتباطی آمریکا استفاده از تجهیزات امکانات پیشرفته ارتباطاتی و رسانهای برای نفوذ بیشتر در مناطق مختلف جهان و دسترسی به مخاطبان جهانی است، در این راستا ابزارهایی چون ماهواره، سایت‌های اینترنتی، سی دی ها، فیلم ها، مطبوعات، رادیو و تلویزیون، بازیهای رایانه‌ای، مدل‌های پوششی، کتاب ها، تغییر دروس دانشگاه ها. تأسیس دانشگاه فرهنگی در عراق توسط آمریکایی ها، تهیه متون درسی برای مردم افغانستان، تغییر متون درسی در بعضی کشورهای عربی و ... پاول وزیر خارجه سابق آمریکا در این خصوص اعلام کرد ما میخواهیم اسلام واقعی را در سطوح مختلف آموزش و پرورش کشورهای اسلامی آموزش دهیم، آیات مربوط به جهاد و مبارزه با ظلم باید از کتابهای درسی حذف شود. (سیمای ج.ا، اخبار سراسری، ۱۳۸۰/۱۲/۱)

فعالیت‌های هنری پایگاه‌های خبری، ترویج مذاهب الحادی و فرقه گرایی، گروه گرایی، اجرای برنامه‌ها در قالب متن دینی، قرصهای شادی‌آور، مشروبات الکلی، ترسیم کاریکاتورهای توهین آمیز به ساحت مقدس پیامبر اعظم (ص) و ... در خدمت ناتوی فرهنگی است. (ضیایی، ۱۳۸۳؛ کمالی پور و ...، ۱۳۸۶).

در سالهای اخیر این ابزارها موفقیت درخور توجهی برای نظام سلطه در پی داشته است و اکنون که ملتها و دولتها از این توطئه دشمن آگاهی یافته‌اند شکی نیست که نظام سلطه برای موفقیت خود از ابزارهایی دیگر با پوششی زیباتر و فریبنده‌تر با مصداقهای روز استفاده خواهد کرد.

راه‌های مقابله با ناتوی فرهنگی

کارکرد ناتوی فرهنگی از جنس فرهنگی است و باید برای مقابله با آن متناسب بانوع و جنس کار که از نوع فرهنگی است راه‌های مقابله را پیش بینی کرد. ناتوی فرهنگی بدلیل وسعت و اینکه نوک پیکان آن متوجه جهان اسلام است لذا راهکارهای مقابله با آن می‌تواند موارد زیر باشد.

۱- باور داشتن وجود ناتوی فرهنگی: اینکه مسئولین کشور به این باور برسند که چیزی بنام ناتوی فرهنگی و بقول فرمایشات رهبری «شبیخون فرهنگی» در کشور ما وجود دارد. زیرا تا این باور بطور راستین در اذهان سرایت نکند ذهنها برای مقابله با آن بکار نمی‌افتد.

۲- حذر نمودن از خود انفعالی: در این راهکار باید آن سیمای فرهنگی کشور براساس دین اسلام پیرایش گردد. و سپس مظاهر تمدن غربی را از فرهنگ کشور زدوده و شورای انقلاب فرهنگی با تشکیل اتاق فکر متشکل از نخبگان فرهنگی کشور این واقیعت را در جامعه شفاف ساخته و برای اجرای دقیق و تخصصی آن اهرم‌های نظارتی را به نحوی که خروجی کار مثبت و در حد انتظار جامعه اسلامی باشد صورت پذیرد.

۳- شناخت مبانی نظری ناتوی فرهنگی: برای اینکه شیوه‌ها و ابزارهای ناتوی فرهنگی شناخته شوند تا برای مقابله با آنها اقدام گردد نیاز است نقشه راه شناخت این ابزار ترسیم و در دسترس قرار داده شود.

۴ ایجاد عزم ملی در بسیج همگانی مردم: تمامی دستگاه‌هایی که عنوان فرهنگی دارند و از بودجه فرهنگی استفاده میکنند باید فضائی بوجود بیاورند که در سطح ملی و کلان اراده ملتی را برانگیزانند تا زمینه‌ای فراهم گردد که یک اوپک فرهنگی تشکیل گردد. قطعاً ایجاد این ساز و کار می‌تواند زمینه وحدت ملی را بوجود بیاورد.

مهندسی فرهنگی کشور یعنی اینکه سیستم فرهنگی کشور و نوسازی و طراحی مدل‌های متناسب با مبانی دینی و آداب و سنن و زبان ملی و فرهنگ خرد و کلان کشور تبیین گردد. برای اینکه این مهم به سرانجام برسد باید شناخت عمیق از توانائی‌ها و پتانسیل‌ها و شناخت دستگاه‌های فرهنگی و تغییر و تحول در آنها بدون توجه به جوانب و بلکه براساس نیاز واقعی و ازدیاد بودجه فرهنگی کشور صورت پذیرد. مقام معظم رهبری در این خصوص اینگونه می‌فرمایند: یکی از مهمترین تکلیف ما در درجه اول مهندسی فرهنگ کشور است یعنی مشخص کنیم که فرهنگ ملی و عمومی و

حرکت عظیم درون‌زا کیفیت بخش که اسمش فرهنگ است و در درون استانها و جامعه بوجود می‌آید، چگونه باید باشد؟ اشکالات و نواقصش چیست؟ چگونه باید رفع شود؟ کندی و معارضاتش کجاست؟ مجموعه‌ای لازم است که این موارد را تصویر کند و بعد مثل دست محافظی هوای این فرهنگ را داشته باشد. (دیدار با اعضای شورای انقلاب فرهنگی ۱۳۸۳/۱۰/۸)

یکی از اهداف جنگ نرم که استکبار بدنبال رواج آن در جامعه است می‌توان به موضوع ابتذال جنسی و عادی جلوه دادن در میان جوانان است. رواج عریان‌سیم و تشکیل پارتی‌های شبانه و گنجاندن کلیپ‌های آن در شبکه سراسری و بی‌نظارت سریالها و فیلمهای خانگی خارج از برنامه‌های شبکه‌های تلویزیونی و هم‌چنین هماهنگی با مراکز دوخت در جهت تهیه الگوی پوشش زن‌ها و تهیه مدل‌های لباس برای استفاده در منازل و اجتماعات و مجالس مختلف خانم‌ها، براساس افکار غربی از دیگر اقدامات دشمن در جنگ نرم است. به جرأت می‌توان گفت که تقریباً تمامی مدل‌های پوشش زنان ما زائیده افکار آن طرف مرزهای جغرافیایی است. متولیان فرهنگی ما در خواب و کمای فرهنگی قرار دارند. و رهبری معظم انقلاب هراز چند گاهی با رسیدن خطر به گلوگاه جامعه، برای بیدار شدن مسئولین، انذار و هشدار لازم را می‌دهند اما گوئی این کمای فرهنگی مسئولین قرار نیست منجر به بیداری گردد.

قدرت نرم

”قدرت نرم توانایی به دست آوردن خواسته‌ها از طریق مجذوب کردن (به جای اجبار و یا امتیاز) است که از طریق جذابیت‌های فرهنگی، ایده‌های سیاسی و ... شکل می‌گیرد. (کلاهچیان، ۱۳۸۷: ۱۷۲) تعریف دیگری می‌گوید: “قدرت نرم یعنی توانایی رسیدن به اهداف مورد نظر از طریق جلب دیگران به جای استفاده از زور. (جعفرپور، ۱۳۸۷: ۳۱۳)

واژه قدرت نرم در منابع و متون اسلامی استعمال نشده است؛ اما مفهوم آن را به وفور در قالب واژه‌هایی مثل تعالی معنوی، معنویات، لطیف و... می‌توان یافت. چنانچه در خصوص مفاهیمی چون سیاست اینگونه بوده است. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای قدرت نرم اسلام برای مردم شبه جزیره عربستان، برقراری جامعه‌ای امن بود که در آن مردم نسبت به جان، مال و ناموس خود احساس امنیت میکردند؛ در حالی که ویژگی اساسی دوران جاهلیت، حاکمیت هرج و مرج توأم با ناامنی شدید بوده است (رنجبر، ۱۳۸۴: ۴-۷۳) جامعه امنی که یاد شده قبل از هر چیز دیگر و عواملی که بتوان برای علت آن برشمرد حاصل جاذبه حداکثری دین اسلام و رهبری در اسلام دارد.

منابع قدرت نرم

منابع قدرت نرم هر کشور متنوع میباشد در اصل ۱۵۱ قانون اساسی بطور اعم از قدرت دفاعی سخن به میان آمده، ولی اهم این ظرفیتهای عبارتند از: الف) فرهنگ، ب) اقتصاد، ج) ارزشهای سیاسی، د) سیاست خارجی که بطور خلاصه به آنها اشاره میشود.

الف. فرهنگ:

فرهنگ شامل بخشهای جذابی مانند (هنر شامل: سینما، فیلم، سرگرمی موسیقی و تئاتر و هنرهای نمایشی- رسانه ها شامل: رادیو، تلویزیون، روزنامه، مجلات، اینترنت، ماهواره، دانش و ورزش؛ غذاها و لباسها شامل: شکل، مدل و ترکیب غذاها و مدل، رنگ و طرحهای لباس و پوشش- موقعیت ممتاز فرهنگی شامل: آثار باستانی، گردشگری، بزرگان ادبیات هنر و علم، شعر، رمان، موسیقی، هنر) تعداد محصولات فرهنگی شامل (تولیدات علمی، تعداد و رتبه دانشگاه ها، مراکز علمی و تحقیقاتی) ورزش شامل (رشته های مختلف ورزشی، کسب مدالها) می گردد. فرهنگ به عنوان اولین منبع قدرت نرم، نشان از اهمیت آن و درخط مقدم تسلیحات نرم بودن آن است. فرهنگ روح هر جامعه است و همانطور که جسم بدون روح جرمی بیش نیست، روح هم باید تقویت گردد تا جسم بتواند از آن منتفع گردد. و این روح است که باعث حرکت و تلاش جسم میگردد و فرهنگ هر جامعه به مثابه روح جامعه است، بیماری روح بیماری جامعه است و شادابی روح جامعه ای شاداب و زنده و پویا ایجاد می کند. گاهی برای اینکه بتوان عاداتهای ناروایی که دشمن با استفاده از ابزارهای نرم به کشور وارد می کند را، با یک سکانس از یک فیلم سینمایی و یا یک قسمت از سریالهای تلویزیونی و یا یک دیالوگ در تئاتر و یا یک مقاله در روزنامه و مجلات خنثی کرد. و یا با استفاده از موزه های آثار باستانی و موزه های آثار شهدا و مجسمه های مزین شده به لباس و آداب و رسوم محلی؛ استفاده از مترجمان و راهنماهای گروه های توریستی در عمق بخشیدن به تعاریف سنن و آداب اسلامی؛ ایجاد زمینه سرود اشعار شاعران در مجامع عمومی نسبت به تعمیق فرهنگ ایثار و خنثی نمودن آثار جنگ نرم دشمن استفاده کرد. زیرا زبان شعر زبانی گویا در رساندن مفاهیمی که نمیتوان با زبان ساده بیان کرد است. لذا فرهنگ به عنوان خط اول حفظ سنگر مبارزه با دشمن بوده و تقویت هر چه بیشتر آن میتواند بعنوان یک سرمایه گذاری کلان در مقابله با اهداف پلید از سوی هر دشمنی مقابله نماید.

ب) اقتصاد

اقتصاد منبع دوم قدرت نرم یک کشور شامل کارآئی اقتصادی، میزان مبادلات تجاری، ارزی، سرمایه گذاری، رفاه، امید به زندگی، پائین بودن بیکاری، دارا بودن مزیت نسبی تولید و توزیع کالا و خدمات هنری، صنعتی، کشاورزی خصوصا هنری، کمک اقتصادی به دیگر دولتها می گردد مثل کمکهای اقتصادی که آمریکا به متحدین خود و چین به عنوان رهبر جهان سوم به این کشورها خصوصا در آفریقا و شوروی سابق به دولتهای چپ می کرد. (صباغیان، ۱۳۸۳: ۱۱۴)

دومین منبع قدرت نرم اقتصاد هر کشور است که میتواند به عنوان ظرفیتی استراتژیک سهمی مناسب برای کشور به ارمغان داشته باشد. مناسبات اقتصادی کشورایران با کشورهای همسایه و جهان فرصتی مناسب برای کارآئی بخشی به کارکرد این منبع است. کسانی که در اتاقهای فکر نشسته و برای نظام اسلامی محتوا درست میکنند باید به این مهم نیز توجه لازم رداشته باشند که از طریق مبادلات ارزی و صنایع صادراتی، نه تنهایی توان فرهنگ ایران را به جهان شناساند بلکه با لحاظ کردن نکته ها و موضوعات هنری اسلامی در صنایع صادراتی، فرهنگ اسلامی را در اجتماع خانواده، در مقیاس منطقه ای و جهانی، صادر، تعمیق و نهادینه کرد.

ج) ارزشهای سیاسی

ارزش های سیاسی بعنوان منبع سوم قدرت نرم هستند، رعایت حقوق بشر، کارآمدی و پاسخ گوئی قضائی، رعایت عدالت، جذب مهاجر و توریسم، جذابیت ایدئولوژی، کمی جرم و جنایت در کشور، ارزشهایی مانند آزادی (بیان سیاسی فردی، قانون، اخلاق و اعتقادات دینی) (صباغیان، ۱۳۸۸: ۵۹-۵۸) رعایت آزادی بیان سیاسی؛ انجام زیرساختهای شهری متناسب با استاندارد جهانی برای رعایت آسایش مردم؛ و دهها مورد دیگر ازاین قبیل می توانند بعنوان منابع قدرت نرم؛ بهترین کارکرد را در کسب تاثیرگذاری برافکار مردم و نهادینه کردن ارزشهای سیاسی در بین جامعه باشد.

د) سیاست خارجی

(دیپلماسی عمومی) منبع چهارم قدرت نرم سیاست خارجی است که در صورت قانونی و مسئولانه بودن جایگاه قدرت نرم خوبی به آن کشور میدهد.

سیاست خارجی بعنوان یکی از منابع قدرت نرم مبین این است که، در ابتدا، سیاست‌های کلی یک نظام در تعاملات منطقه ای و جهانی چگونه تبیین شده است؛ در مرحله بعد دولت مردان در قوه مجریه در تعاملات با کشورهای دیگر جهان و منطقه چه استراتژی را پیشه کرده اند. گرچه سیاست خارجی نظام در قانون اساسی بوضوح آمده و مقام معظم رهبری نیز با درایت و تسلط بر قوانین مندرج در قانون اساسی اولویت های سیاست خارجی را مشخص و اینگونه معین فرموده اند که:

سیاست خارجی ایران به طور کلی بر این مبناست که، ما با کشورها بر اساس قانون اساسی و بر اساس اصول اسلامی با کشورهایی که سر تعرض با ما ندارند، رابطه خصمانه نداریم، کسانی که با ما سر تعرض دارند و شیوه خصومت در پیش می گیرند، ما هم در مقابل با آنها خصومت آمیز برخورد می کنیم. اگر خصومت آنها نظامی بود، ما هم متقابلاً خصومت نظامی خواهیم داشت. اما کشورهایی که با ما سر خصومت ندارند و مایلند با ما ارتباطات دوستانه یا برادرانه داشته باشند، ما نسبت به آنها روی خوش نشان می دهیم و دست دوستی به سوی آنها دراز می کنیم. (بیانات رهبر معظم انقلاب ۶۱/۳/۳)

شفافیت در ظلم ستیزی با نظام سلطه و دوستی و اخوت با دوستان برای کشورهایی که خواهان رابطه براساس احترام متقابل هستند بسیار با اهمیت است. از آنجائیکه قوه مجریه براساس انتخابات عمومی و برای چهار سال صورت میگیرد؛ لذا پیشبرد اهداف مشخص سیاست خارجی هر دولت تازه واردی؛ بسته به همت و تلاش آن است. زیرا دولتها فقط در اجرای صحیح و یا ناصحیح میتوانند نقش داشته باشند. بنابراین بعنوان مثال در دولتهای یازدهم و دوازدهم سیاست خارجی بسیار غیر منفعل بود و تلاشی برای اجرای قانون اساسی رادر برنامه خود نداشت. در تعاملات با دولتها نه تنها از داشته های اقتداری خود ذره ای بهره برداری نکرد بلکه، نهایت ذلت و به وعده های فریبنده غرب اعتماد مطلق داشت و هشت سال سیاست خارجی کشور را فدای بی برنامه گی و سیاستهای غلط مبتنی بر چشم داشت به داشته های غرب نمود. لذا سیاست خارجی هر کشور باید براساس چهارچوب قانون اساسی و مقررات باشد و در مواجهه با تعاملات سیاسی با دیگر کشورها اول منافع کشور و مردم ایران را مد نظر داشته و سپس دراین راستا اقدام و عمل نماید.

صلح و آمادگی دفاعی

در اسلام روابط با دیگران بر اصل صلح و زندگی مسالمت آمیز تأکید دارد؛ {امان‌باید اشتباه کرد} اولاً مراد از صلح، هرگز به معنای سستی و خمودی، تسلیم و کنار گذاشتن تسلیحات و در خواب غفلت فرورفتن نیست. بلکه باید امنیت، آسایش و آرامش حاصل از صلح را با بصیرت و حفظ آمادگی دفاعی در تمامی زمینه‌ها برای خشتی کردن هرگونه تهدیدات احتمالی دشمن، تضمین کرد و استمرار بخشید. ثانیاً از نظر منطقی، فراهم کردن عده و افزایش نیرو و سلاح‌های جنگی و آمادگی نظامی، یکی از ضروریات و لوازم زندگی اجتماعی به شمار می‌آید. اسلام برای عملی ساختن رسالت خود، باید دارای قدرت کافی باشد. چه، به هر حال محتوای پیام و رسالت اسلام با مطامع بسیاری نمی‌خواند. {بنابراین} مراد از قدرت داشتن، برای عملی ساختن رسالت، توسل به زور و ایجاد هراس و وحشت در دل مردم عادی نیست، بلکه مراد از آن، پیشگیری از خیال تجاوزی است که ممکن است در سر سایرین باشد و همان احترام و هیبتی است که به واسطه آمادگی در دل دیگران ایجاد میکند (برزنونی، ۱۳۸۴: ۱۴۷).

لذا، حفظ آمادگی و ارتقای توان دفاعی یک عامل مهم در توازن قدرت برای نظام اسلامی است که در استراتژی معاصر از آن به بازدارندگی تعبیر می‌شود. یکی از راه‌های رسیدن به قدرت بازدارندگی، بدون شک، ارتقا و تقویت بنیه دفاعی کشور است و در سایه این اقتدار است که، برقراری صلح و امنیت مؤثرو دائمی اتفاق خواهد بود.

بالا بردن سطح تحمل در مصاف با جنگ نرم

برای اینکه اهداف جهانی اسلام تحقق پیدا نماید نه تنها باید از صبر و حوصله لازم بهره گرفت بلکه همین صبر و حوصله خود گزینه‌ای برای تبلیغ دین اسلام و جذب حداکثری دیگر مذاهب به اسلام خواهد شد. لذا صبر و مقاومت و پایداری در مقابله با تهاجم و شبیخون فرهنگی در تمام زمینه‌ها باید وجود داشته باشد. دشمن برای اینکه بتواند بهتر اهدافش را دنبال و نتیجه لازم را کسب نماید از موضوعات و عوامل داخلی در جبهه خودی استفاده می‌نماید. مثلاً با ایجاد سمینارهای علمی بصورت رسمی ارزش‌های دینی را مردود و آنها را زیر سؤال برده و به آنها تهاجم می‌کند. و شناسایی آنها نیز بسیار مشکل خواهد بود.

اما در ناتوی فرهنگی دشمن آشکار و مشخص است از سوی افکار عمومی مورد هجوم قرار گرفته و حالتی تدافعی دارد در ناتوی فرهنگی دشمن وسیع تر و گسترده تر به میدان می

آید لذا در مقابل اینگونه صف آرائی‌ها صبر و مقاومت بسیار تعیین کننده است مبارزه در ناتوی فرهنگی برخلاف شبیخون فرهنگی ساده تر است. ناتوی فرهنگی پس از اینکه در جبهه نظامی کار آمدی خود را از دست داد. با این عنوان و با ماموریتی بس متفاوت وارد عمل شد. کشورهای جهان و بل اخص کشورهای جهان اسلام و جهاتن سوم خواه یا ناخواه در معرض این تهدید نامرئی و یا جنگ ایدئولوژی قرار دارند. لذا باید شناخت کامل از دشمن را آموخته سپس متناسب با حجمه دشمن نسبت به مقابله با آن راه‌های عملی و کاربردی را در نظر بگیرند. این جنگ نامرئی گرچه مشکلات خود را دارد اما هرگز نباید بخاطر مشکلات و ناملايمات و بد اخلاقی‌های پیش روی این مبارزه، جای را خالی و از صحنه خارج شد. باید از خدا استعانت جست و با توسل به آیات قرآن استقامت را پیشه نمود و هم در صحنه علمی با قلم خود در این راه سهم بود. نقش رهبری و فرمان‌پذیری از رهبری بسیار کارساز و تعیین کننده خواهد بود از تنگ نظری نسبت به گزینش نیروهایی که در این زمینه استعداد دارند برحذر بود بلکه باید با سعه صدر و نظر نسبت به جذب نیروهای زبده و کارآمد و تربیت آنان برای مبارزه با این پدیده شوم استعمار مایه گذاشت تا دشمن از این روش خود بهره برداری ننماید و مایوس و درمانده بدنبال اهداف دیگر برود.

نتیجه گیری

تقویت و رشد باورهای دینی و آموزشهای روحی و معنوی به سربازان و نیروهای سپاه اسلام و ایجاد توانمندی متعارف با اهداف دشمن در مجموعه نیروهای مسلح و شناسائی تمام جغرافیای مرزی کشور و تهیه سناریوهای دفاعی گوناگون برای آن مکان‌های سوق الجیشی که دشمن احتمال انجام تجاوز به آنجا را داشته باشد. هم چنین تجهیز نیروهای مسلح به پیشرفته‌ترین سلاحهای روز دنیا و حفظ برتری می‌تواند به عنوان راه‌های منطقی برای پیشرفت نیروهای مسلح در تمام زمینه‌ها باشد. وجود اقتدار در نیروهای مسلح هر کشور از مهم ترین مؤلفه‌های اقتدار ملی و بعنوان عامل بازدارنده تهدیدات بشمار می‌رود. قوای مسلح به عنوان مظهر استقامت و ایثارگری و عزت و شرف، مایه افتخار بوده و همانند دژی محکم و استوار برای هرملتی و یا ملت ایران هستند. وجود این اقتدارها اتفاق نمی‌افتد مگر در سایه آمادگی همه جانبه نیروهای مسلح، هم درحوزه جنگهای متعارف و هم غیر متعارف. در عصر کنونی

که دشمنان اسلام و ملت‌های آزاده با توانمندی‌های بلقوه کشورهای جهان مواجه می‌شوند ابراز شگفتی نموده و دستاوردهای آنان را با نگاهی بهت آور می‌نگرند. نظام سلطه دیگر خود را در پایان راه می‌بیند و ملت‌ها را بیدارتر و هوشیارتر. اینک استکبار در مقابل خود مردمانی می‌بیند که مرگ را به تمسخر می‌گیرند و شهادت را آرزو و آمال. لذا برای انحراف افکار ملت‌ها و بازگشت آنان به ابتدای راه، از راه تأثیر بر عقاید مذهبی و زدودن دین و ایجاد شک و شبهه و تزلزل در افکار و مذهب با عناوینی همچون جنگ نرم شیخون فرهنگی و ناتوی فرهنگی پا به عرصه گذاشته است و ملت‌ها نیز باید با بالا بردن فهم و بصیرت خود با این رویکرد دشمن مقابله کنند و نظام اسلامی نیز با هزینه کرد لازم و متناسب نسبت به مقابله با آن اقدام شایسته را صورت دهد.

کتابنامه

قرآن کریم.

اردبیلی، محمدعلی (۱۳۸۴). حقوق جزای عمومی، تهران: میزان، چاپ هشتم، ج ۱. امین زاده، الهام، (۱۳۸۱). «مفهوم دفاع مشروع در قبال تروریسم»، (مجموعه مقالات تروریسم و دفاع مشروع از منظر اسلام و حقوق بین الملل)، تهران، دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری.

برزنونی، محمدعلی (۱۳۸۴). «اسلام؛ اصالت جنگ یا اصالت صلح؟»، مجله حقوقی، شماره سی و سوم، پاییز و زمستان.

بیانات رهبر معظم انقلاب در مراسم اعطای سردوشی در دانشگاه افسری امام علی علیه السلام (۹/۰۸/۱۳۷۸)

بیانات رهبر معظم انقلاب در مراسم اعطای نشان فتح به فرماندهان سپاه و ارتش در عملیات ظفرمندان بیت المقدس، ۱۳۶۹/۰۷/۰۵.

جعفرپور، محمود (۱۳۸۷). «قدرت نرم: درآمدی بر جنگهای رسانه‌ای و رایانه‌ای»، مجموعه مقالات برگزیده همایش بسیج و قدرت نرم، جلد ۱، تهران، پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع).

دقیقی، حسین (۱۳۷۸). «مروری بر اندیشه‌های دفاعی حضرت امام خمینی (رحمته‌الله علیه)»، مجموعه مقالات همایش تبیین اندیشه‌های دفاعی حضرت امام خمینی (رحمته‌الله علیه)، ج ۱، تهران: انتشارات دفاع. رنجبر، مقصود (۱۳۸۴). «مفهوم امنیت در اندیشه سده‌های میانه»، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۳۱.

شیخ حر عاملی محمدبن حسن (۱۴۰۹ ه. ق). وسائل الشیعه، جلد ۱۵، قم: مؤسسه آل‌البیت (علیهم السلام). صباغیان، علی (۱۳۸۳). «مبانی اسلامی حق حاکمیت مردم در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه دین و ارتباطات، شماره ۲۲.

صباغیان، علی (۱۳۸۸). «المپیک رسانه‌ها»، همشهری دیپلماتیک، شماره ۲۹، آبان. ضیائی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۷۰). «مشروعیت جنگ و توسل به زور از دیدگاه حقوق بین الملل»، فصلنامه سیاست خارجی، تابستان.

ضیائی بیگدلی محمدرضا (۱۳۹۱). حقوق بین الملل عمومی، تهران: گنج دانش. ضیائی پیروز، حمید (۱۳۸۳). جنگ نرم ویژه جنگ رایانه‌ای، چاپ دوم، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر.

ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۶). «راهکارهای آمریکا در جنگ نرم با جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه عملیات روانی، سال پنجم، شماره ۱۸، زمستان.

محمدعلیپور، فریده (۱۳۷۹). دفاع مشروع در حقوق بین‌الملل (با توجه به جنگ عراق علیه ایران)، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۹۱). حقوق کیفری اختصاصی (۱) جرائم علیه اشخاص، تهران: میزان. نائینی، علی محمد (۱۳۸۷). «معنا و مفهوم قدرت و تهدید نرم در مطالعات امنیتی»، مجموعه مقالات برگزیده همایش بسیج و قدرت نرم، جلد ۱، تهران، پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج، دانشگاه امام صادق (ع).

www.leader.ir